



**Національна спілка  
краєзнавців України:  
панорама  
сучасного життя**

## IV міжнародна наукова конференція «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри»

26-27 квітня 2013 року в Одеському національному морському університеті (ОНМУ) відбулася IV Міжнародна наукова конференція «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри», яка була ініційована та проведена кафедрою «Українознавство та іноземні мови». Співорганізаторами проведення наукового форуму стали Інститут історії НАН України та Національна спілка краєзнавців України. Проведення заходу стало можливим завдяки фінансовій підтримці народного депутата України С. Р. Гриневецького та приватного підприємця І. І. Омельченка.

Широкий спектр проблематики конференції привернув до неї увагу 100 учасників, серед яких значиться 19 докторів наук, професорів, 45 кандидатів наук, доцентів, решта – наукові співробітники, викладачі, докторанти, аспіранти, магістри, студенти, краєзнавці, представники громадських та культурно-національних організацій та місцевих органів влади. Географія конференції охоплювала учасників 23 вищих навчальних закладів, трьох науково-дослідних установ України та 12 вишів з чотирьох європейських країн (Молдова, Німеччина, Російська Федерація, Румунія).

Не порушуючи усталеної традиції, організатори конференції до початку форуму видали збірку матеріалів (Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: зб. наук. праць IV Міжн. наук. конф., 26–27 квіт. 2013 р., Одеса / Відп. ред. М. І. Михайлуца. – Одеса: ВМВ, 2013. – 440 с.), надавши кожному учаснику авторські екземпляри. У науковому збірнику представлено 92 доповіді та повідомлень, з яких 13 – було винесено на «круглий

стіл», а інші було презентовано науковому загалу на п'ятьох секційних засіданнях.

Відкрив конференцію за традицією завідувач кафедри «Українознавство та іноземні мови» ОНМУ, докт. іст. наук, проф. М. І. Михайлуца.

З привітальним словом до присутніх звернувся проректор ОНМУ докт. техн. наук, професор С. В. Руденко, який підкреслив, що невідповідно проведенню даної конференції відбувається саме в Одесі, історія якої яскраво відображена розмаїттям етносів, мов, культур та релігій, всього півдня України. Він звернувся з подякою до усіх, хто зацікавився проблематикою конференції та висловив впевненість, що її учасники з нових позицій, на базі нових підходів, методологічних напрацювань та матеріалів, без ідеологічних догм і штампів розкривають цікаві та маловідомі аспекти життя півдня України у різні часи її історичного розвитку.

З вітальними словами до учасників конференції також звернулися член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії НАН України, Голова Правління Національної спілки краєзнавців України, докт. іст. наук, проф. О. П. Реєнт та заступник директора Департаменту зовнішньоекономічної діяльності та європейської інтеграції, начальник Управління зовнішніх зносин та європейської інтеграції Одеської обласної державної адміністрації Я. О. Різнікова.

На «круглому столі», який працював за темою «Південь України. 1913-й: сто років до і після», першим виступив член-кореспондент НАН України, проф. О. П. Реєнт, який в своїй доповіді презентував програму розвитку краєзнавства в Україні на період до 2025 року. Метою програми, як зазначив Голова Президії Національної спілки



краєзнавців України, є активізація науково-дослідної діяльності, спрямованої на розвиток краєзнавства, залучення широкої громадськості до національної, культурної спадщини, здійснення науково-організаційних і видавничих заходів.

Питанню наукового визначення терміна «українська нація» у сучасній українській історіографії на підставі цілісного, комплексного вивчення української нації шляхом інтеграції надбань теоретико-методологічних засад різних галузей науки присвятив доповідь Д. В. Толочко, канд. іст. наук, науковий співробітник Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії.

Докт. іст. наук, професор Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Т. Г. Гончарук у своїй доповіді комплексно розглянув аспекти економічного розвитку Одеси ХІХ–початку ХХ століття в контексті втілення в місті ідеї «вільного порту» в різних її проявах. Від вивчення одеського порто-франко 1819-1859 рр. до функціонування Вільної економічної зони в Одеському порту на початку ХХІ століття.

Історії невдалого ювілею Одеського національного університету імені І. І. Мечникова присвятив доповідь докт. іст. наук В. М. Хмарський, професор цього ж університету. Розкриваючи причини, які призвели до не святкування першого півсторічного ювілею найстарішого вищого навчального закладу на півдні України, який припадав на 1915 рік, вчений наголосив, що історія з невдалим ювілеєм стала вельми симптоматичною і знаковою для всієї доби пізньої імперії.

Доповідь Я. О. Різникової — «Реалізація державної етнопатриотичної політики: здобутки, виклики, шляхи вдосконалення (на прикладі Одеського регіону)», в контексті сучасних соціально-політичних подій в країні викликала жваве обговорення та шквал запитань. У підсумку чиновник наголосила, що реалізації «державної політики в етнопатриотичній сфері можна досягти завдяки максимально повному розподілу функцій державного управління по управлінських функціях органів державної влади, органів місцевого самоврядування і національних громадських організацій».

Інший напрямок у роботі «круглого столу» — «К вопросу о создании и функцио-



нировании украинских секций на Северном Кавказе в период украинизации» — задав у своєму виступі В. З. Акопян, канд. іст. наук, доцент П'ятигорського державного лінгвістичного університету. Науковець довів, що національні підрозділи українців на Північному Кавказі в 20-ті роки ХХ ст. були створені для здійснення політики радянської влади, орієнтованої не стільки на корінні національні інтереси, а на потреби утвердження в країні режиму більшовиків, але водночас, саме існування цих державних підрозділів, представництво у владних структурах українців спонукало місцеві органи влади враховувати національні потреби, зокрема мовні.

Порівняльному аналізу спільностей і відмінностей поглядів двох видатних особистостей української культури та історії — С. О. Єфремова та Г. С. Костюка, на місто Одесу й настрої місцевого населення влітку 1928 року («рік великого перелому») на підґрунті епістолярної спадщини двох діячів присвятила свою наукову розвідку канд. іст. наук, доц. Запорізького національного технічного університету Л. В. Турчина. Доповідач дійшла висновку, що наявність та використання двох наративних джерел знаних статей значно збагачує й доповнює знання суспільно-політичної ситуації в один з переламних періодів радянського часу.

Історії православного життя на Одещині у трагіпросторі першої половини ХХ століття присвятив виступ докт. іст. наук, проф. Одеського національного морського університету М. І. Михайлуца. Використовуючи інтерактивні засоби, він розповів про трагічну історію Церкви у передвоєнні десятиліття, яка в роки Другої світової війни трансформувалася у державну трагедію та «домальовала сюрреалістичну картину-драму» радянського суспільства.

Актуальним питанням Другої світової війни як науковому і суспільному феномену приурочив доповідь завідувач відділу Інституту історії





НАН України докт. іст. наук, проф. О. Є. Лисенко. Провідний український історик Другої світової війни наголосив на важливості не зангажовано репрезентувати політичні ідеї та погляди в дослідженні цього складного та суперечливого періоду новітньої історії.

Докт. іст. наук, проф. Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Д. П. Урсу презентував доповідь на малодосліджену тему в українській історіографії — «Міжнародні аспекти репатріації через Одесу іноземних і радянських громадян у 1945-1946 роках», в якій йшлося про багатовекторне переміщення громадян різних країн у повоєнні роки через Одесу.

На документах архіву Служби безпеки України була побудована доповідь на тему «З історії дисидентського руху на Одещині у другій половині 1950-х – 1970-ті роки», яку представив старший науковий співробітник Інституту історії НАН України, канд. іст. наук, доцент О. Г. Бажан. Вчений розповів, що опозиційний рух на Одещині визрів за умов процесу десталінізації в СРСР, охопив різні соціальні верстви радянського соціуму та мав тісні зв'язки з нонконформістськими колами в Києві та Москві.

Підводячи підсумки круглого столу та конференції в цілому, її учасники висловили задоволення від спілкування, погодилися з необхідністю продовження міжнародного діалогу професійних істориків України, Росії, Румунії, Молдови, Німеччини щоби восторжествувала правда без ідеологізації, міфологізації та фальсифікації історичної пам'яті.

З метою піддати глибшому аналізу історичну свідомість, що функціонувала в культурах народів півдня України, а також чинники, котрі сприяли її формуванню й трансформаціям організаторами конференції було запропоновано кілька тематичних напрямків, проблемні поля

яких були сконцентровані в рамках тематик п'яти секційних засідань, якими керували провідні фахівці: **Секція 1.** «Історія народів та етносів Півдня України в часи імперій, тоталітаризму, демократії» (модератор – канд. іст. наук, доц. Т. С. Вінцовський); **Секція 2.** «Проблеми української та іноземної термінології і термінографії, мовні взаємовпливи» (модератор – канд. пед. наук, викладач О. С. Целих); **Секція 3.** «Духовність, традиції та обрядовість української та «сусідніх» етнокультур» (модератор – докт. іст. наук, проф. І. І. Тюрменко); **Секція 4.** «Історія християнської церкви та доля інших конфесій у регіоні» (модератор – канд. іст. наук, доц. Н. М. Діанова); **Секція 5.** «Міжнародні, правові та міжрегіональні зв'язки і відносини» (модератор – докт. іст. наук, проф. О. П. Тригуб).

Під час роботи секцій було повідомлено чимало нових фактів та цифрованих даних, наукових положень, які безперечно, сприятимуть подальшому розвитку багатьох галузей гуманітарних наук. Роботу всіх секцій супроводжували змістовні дискусії.

У другий день конференції її учасники поділилися на дві групи та взяли участь в запланованих екскурсіях. Перша група відвідала Аккерманську фортецю, побудовану на місці античного полісу Тіра (м. Білгород-Дністровський). Друга група учасників взяла участь у пішохідній екскурсії давньою частиною Одеси та переглянула експозиції Історико-археологічного музею.

Наприкінці конференції модератори секцій підвели підсумки роботи, підкреслили гідний науковий рівень доповідей та повідомлень, їхню різноманітну та цікаву тематику. Учасники конференції висловили подяку оргкомітету за проведення наукового форуму, і виразили побажання продовжити співпрацю у форматі даної конференції, яка є невід'ємною частиною розвитку спілкування.